

Державна служба України з надзвичайних ситуацій

Міністерство освіти і науки України

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ДО 70-РІЧЧЯ УНІВЕРСИТЕТУ

**ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ
ТА ЖИТТЄТВОРЧІСТЬ
ОСОБИСТОСТІ
В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ**

Колективна монографія

Львів, СПОЛОМ, 2018

УДК 159.9:378

Жит 74

*Рекомендовано до друку Вченою Радою Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
(протокол № 2 від 4 жовтня 2017 року)*

Рецензенти:

Євтух М. Б., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України [Інститут педагогіки НАПН України];

Васянович Г. П., доктор педагогічних наук, професор [Львівський державний університет безпеки життєдіяльності];

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор [Рівненський державний гуманітарний університет];

Проніков О. К., доктор педагогічних наук, професор [Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка];

Рибалка В. В., доктор психологічних наук, професор [Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України].

*За науковою редакцією доктора педагогічних наук, професора,
члена-кореспондента НАПН України М. М. Козяра*

Життєдіяльність та життєтворчість особистості в особливих умовах: кол. монограф. / упорядн. : О. А. Кривопишина, Н. О. Терентьєва ; за наук. ред. М. М. Козяра. – Львів : СПОЛЛОМ, 2018. – 527 с. : рис., табл. – Бібліогр. в кінці ст.

Подано наукові доробки науковців про особливості життєдіяльності та життєтворчості особистості в особливих умовах, що є важливим пізнавальним кроком у професійній підтримці сьогодення країни у кризових ситуаціях розвитку та наданні кваліфікованого тематичного психолого-педагогічного супроводу громадянам, які цього потребують. Привертає увагу різноплановість аспектів функціонального змісту презентованих наукових розвідок: розвиток творчої особистості; психологічний супровід підготовки фахівців до діяльності в особливих умовах; вікові кризи як особливі умови життєдіяльності та життєтворчості особистості; навчання людини упродовж життя та психологічні умови формування професійної компетентності як запоруки наступної життєтворчості особистості у її професійній діяльності.

Для психологів, науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів, адонктів, магістрантів, студентів, курсантів та широкому загалу науковців.

© Автори публікацій, 2018

© ЛДУБЖД, 2018

© В-во «СПОЛЛОМ», 2018

ISBN 978-966-919-439-8

ПЕРЕДМОВА

*Чим далі ми просуваємося в глибину
об'єкту, що вивчаємо, тим складнішим
стає подальше просування*

(Етьєн Анрі Жильсон)

Шановні колеги, перед Вами окремі результати просування вітчизняних науковців – педагогів і психологів в глибину об'єкта – Життєдіяльність та життєтворчість особистості в особливих умовах, видруковані до ювілею Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, закладу який об'єднує наукові та практичні досягнення виконання професійних обов'язків в екстремальних та особливих умовах.

Наукова діяльність заохочує розум до пошуків, дає поштовх до розв'язання проблемних питань, що висуває сучасне суспільство, сприяє розв'язанню складних ситуацій, що виникають повсякчасно, і головне – об'єднують серця і душі людей пошуку, небайдужих до Батьківщини та її утруднень.

Монографічне видання розкриває окремі особливості підготовки курсантів Львівського державного університету безпеки життєдіяльності до виконання своїх професійних обов'язків в особливих, навіть екстремальних умовах; окреслює потреби сучасної освіти та питання готовності й підготовки майбутніх фахівців-психологів, фахівців цивільного захисту, військових і цивільних моряків до практичної діяльності, яка забезпечує захист Вітчизни.

Якщо на захисті батьківщини стоїть і наука також, це засвідчує об'єднану міць науковців, університетів і держави в цілому. І це підтверджує слова Френсіса Бекона: "Наука є не що інше як відображення дійсності".

*З повагою,
ректор Університету,
генерал-лейтенант служби цивільного захисту,
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії
педагогічних наук України,
Заслужений працівник освіти України*

М. М. Козяк

Розділ І.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Олена Кривошишина. Психологія розвитку творчої особистості в особливих умовах життєдіяльності.

Наталія Михальчук. Професійна рефлексія майбутніх психологів як передумова їх особистісного зростання.

Валерій Поліщук, Світлана Поліщук. Становлення особистості у пізнавальному ракурсі вікових нормативних криз.

Едуард Помиткін. Вікові потреби розвитку особистості та пріоритети сучасної освіти упродовж життя.

ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

*Олена Кривошишина,
доктор психологічних наук, професор,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
м. Львів*

У розділі висвітлено результати емпіричного дослідження психологічних особливостей розвитку творчої особистості в особливих умовах життєдіяльності, представлено авторську психофрактальну модель розвитку творчої особистості. Емпірично доведено, що процес взаємодії творчої особистості з навколишнім «часо-простором» відбувається за фрамою S : у першому – пасивному – періоді первісної атракції формування творчої особистості на тлі визрівання певних мозкових структур (вертикальних, горизонтальних, латеральних) відбуваються різні впливи на неї фуркаційних чинників (феномен «травми» – феномен «зустрічі») формується своєрідна «психофрактальна матриця» майбутнього творця. Власна психофрактальна матриця під час завершального етапу (період кризи 17–18 років) – вторинна атракція – становлення й остаточного визрівання всіх мозкових структур (опукла частина фрами S) вимагає нового втілення – у творчої особистості виникає свого роду «відповідь» на зовнішні впливи – бажання створити власний віртуальний простір самостійної оригінальної творчості.

Ключові слова: *фрактал, атрактор, фуркаційні чинники, психофрактальна матриця, криза, феномен «травми», феномен «зустрічі», творча особистість.*

Психологічні аспекти життєдіяльності та життєтворчості розглядаються сучасною психологією в різних напрямках, але в їх основі лежить погляд на особистість як відносно сталу систему ставлень людини до навколишньої реальності та форм саморегуляції, вивчаються закономірності формування і розвитку особистості, процеси її само-

ПРОФЕСІЙНА РЕФЛЕКСІЯ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЇХ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

*Наталія Михальчук,
доктор психологічних наук, професор,
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне*

У розділі професійна рефлексія розглядається як професійно важлива якість особистості, яка є основою для формування соціально-перцептивних і комунікативних здібностей психолога і зумовлює рівень його професійної самосвідомості. У структурі професійної рефлексії психолога виокремлено: а) антиципацію, передбачення, прогнозування; б) методичне опанування, інструментування навчально-виховних дій; в) механізми становлення професійної рефлексії. Професійна рефлексія визначається як психологічний механізм професійного самовдосконалення і самоактуалізації, особистісного зростання фахівця, що виявляється у здатності психолога займати аналітичну позицію щодо клієнта, стосовно себе і власної професійної діяльності, одним із критеріїв сформованості якої є психологічна готовність фахівця до здійснення цієї діяльності. При цьому рефлексія оформлює і консолідує «Я-концепцію» професіонала, сприяючи, з одного боку, динамічності її змісту, а з іншого – підтримці її цілісності та стабільності. У структурі професійної діяльності рефлексія набуває системоутворювального характеру, стаючи особистісною основою професіоналізму психолога.
Ключові слова: професійна рефлексія, професійне самовдосконалення, самоактуалізація, «Я-концепція» професіонала, особистісне зростання.

Серед проблем, яким вітчизняними та зарубіжними вченими в останнє десятиліття приділяється велика увага, особливе місце займає проблема рефлексії. Ми розглядаємо професійну рефлексію як необхідну складову становлення особистості майбутніх фахівців, тому проаналізуємо дане

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ У ПІЗНАВАЛЬНОМУ РАКУРСІ ВІКОВИХ НОРМАТИВНИХ КРИЗ

*Валерій Поліщук,
доктор психологічних наук, професор,
Національний університет “Львівська політехніка”,
м. Львів*

*Світлана Поліщук,
кандидат психологічних наук, доцент,
Національний університет “Львівська політехніка”,
м. Львів*

Актуалізовано значущість професійної педагогічної діяльності в умовах авторитарних суспільних традицій. Стверджується наявність стійких характеристик узагальненого образу педагога, за яким втрачаються його гендерні та вікові особливості. На основі авторського досвіду проаналізовано п'ять глобальних соціальних суперечностей, які «декларативно позначають соціальну роль педагога» та водночас «реально визнають його соціальну значущість». Показано, що професійна педагогічна діяльність – це біполярна система загальнолюдських переживань; відображення логістики в закономірному розвитку негативної навчально-виховної проблематики в освітній системі «дошкільна освіта – шкільна освіта – вища освіта»; екстремальна діяльність в умовах глобальних та локальних (місцевих) соціальних суперечностей.

***Ключові слова:** авторитаризм, логістика, переживання, професійна педагогічна діяльність, соціальні суперечності.*

Актуальність цієї проблеми визначається, передусім, потребою моделювання вікового розвитку особистості (зокрема «вікового кризового нормативного» і «вікового кризового ненормативного»), що передбачає встановлення в неї типових психологічних особливостей у конкретних вузьких вікових інтервалах (наприклад, у межах підліткового

ВІКОВІ ПОТРЕБИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ТА ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ УПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Едуард Помиткін,

*доктор психологічних наук, професор,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України,
м. Київ*

У параграфі розкривається взаємозв'язок між розвитком особистості на різних вікових етапах та пріоритетами освітньої діяльності. Пропонований авторський варіант періодизації розвитку людини має такі провідні ознаки, як цілісність (всі вікові періоди розглядаються в єдиному життєвому просторі від ембріонального розвитку, народження і до смерті людини); функціональність (встановлення функціональної залежності психічних процесів у часі) та взаємозв'язок життєвих періодів (розгляд змісту кожного вікового періоду як суми змісту попередніх та базис подальших надбань). Узагальнення представленої періодизації розвитку особистості дає підстави розглядати людське життя в еволюційно-історичному вимірі як можливість зробити індивідуальний внесок у скарбницю людського досвіду. Зміна змісту освіти на кожному віковому етапі зумовлює необхідність нових психолого-педагогічних досліджень потреб розвитку особистості.

Ключові слова: *розвиток особистості, вікові етапи, пріоритети і зміст сучасної освіти.*

Стрімкі зміни в сучасному світі вимагають не тільки оперативного реагування освітньої системи, але й посилення її прогностичної функції. Якщо кілька десятиліть тому слово «освіта» асоціювалося в основному з дітьми і молоддю, то нині це поняття все частіше розглядається в контексті дорослого населення. Значна частина людей, яких за застарілою термінологією називають похилими, насправді є активними і працездатними громадянами, котрі не бажають

Розділ II.

ПСИХОЛОГІЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

Любов Помиткіна. Психологічний супровід підготовки фахівців до діяльності в особливих та екстремальних умовах.

Олена Клименко. Психологічний аналіз конструкту внутрішнього світу особистості з набутою інвалідністю.

Олександр Куций. Психологія кар'єри спеціаліста з діяльності в особливих умовах та її педагогічний аспект.

Роксолана Сірко. Підготовка психологів до екстремальних умов діяльності у спеціалізованих вищих навчальних закладах.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ ТА ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

*Любов Помиткіна,
доктор психологічних наук, професор,
Національний авіаційний університет,
м. Київ*

Розглянуто особливості психологічного супроводу підготовки фахівців до діяльності в особливих та екстремальних умовах. Проаналізовані психологічні особливості підготовки фахівців до діяльності в особливих та екстремальних умовах; визначені провідні умови підготовки молоді до прийняття рішень в особливих та екстремальних умовах діяльності; подані особливості підготовки студентів до прийняття стратегічних життєвих рішень як умови формування особистості майбутнього фахівця; подані пропозиції врахування суб'єктивної ентропії у підготовці фахівців до діяльності в екстремальних умовах; узагальнені положення щодо психологічного супроводу фахівців в особливих умовах діяльності. Окремим підрозділом висвітлені особливості підготовки молоді до доленосних рішень (щодо вибору професії, супутника життя, власної життєвої позиції), які впливають на все подальше життя особистості. Враховуючи, що, крім набуття основних професійно важливих якостей і здібностей, необхідним є пошук нових параметрів і характеристик, які можуть допомогти відстежувати різні вади психіки людини в екстремальних ситуаціях, одним із таких показників пропонуємо до розгляду суб'єктивну ентропію, що також представлено окремим підрозділом. До психологічного супроводу фахівців у особливих та екстремальних умовах віднесені як загальновідомі, так і специфічні для означеної діяльності прийоми та методи психологічної допомоги.

Ключові слова: *психологічний супровід, діяльність в особливих та екстремальних умовах, підготовка фахівців, суб'єктивна ентропія, психологічна допомога*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ КОНСТРУКТУ ВНУТРІШНЬОГО СВІТУ ОСОБИСТОСТІ З НАБУТОЮ ІНВАЛІДНІСТЮ

*Олена Клименко,
кандидат психологічних наук,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
м. Львів*

У розділі описано результати дослідження життєвої перспективи особистості в ситуації набутої інвалідності на основі дослідження автобіографічних спогадів та психологічної автобіографії. Автобіографічні спогади минулого, сподівання, які людина покладає на майбутнє, важко заміряти та діагностувати тестовими матеріалами. Автобіографічні спогади позиціонуються як один зі способів пізнання внутрішнього світу особистості, індивідуальної системи цінностей і смислів, так і об'єктивних обставин розвитку особистості. У тому, які спогади включаються в автобіографію як в історію власного життя, проявляється смислова система особистості. У розділі аналізуються події, через які особистість описує своє прожите життя, свою роль у ньому, відображення провідних цінностей особистості, визначається зона найближчого розвитку. На основі методики «Психологічна автобіографія» здійснено детальний контент-аналіз важливих життєвих подій, описано та проаналізовано основні події минулого, які є значущими для осіб із набутою інвалідністю, та події, що плануються. Виокремлено провідні проблеми та потреби внутрішнього світу особистості в ситуації набутої інвалідності, зокрема ситуацію травматизації визначено як таку, яка спричиняє дискретність життєвого шляху. Проаналізовано основні прагнення особистості в майбутньому й описано ставлення до власного функціонального стану. Проаналізовано частоту зазначення біологічного, особистісно-психологічного типу подій і подій, які пов'язані зі зміною соціального та фізичного середовища. Також визначено середній і максимальний час антиципації та ретроспекції як часового виміру подій життя у структурі внутрішнього світу.

ПСИХОЛОГІЯ КАР'ЄРИ СПЕЦІАЛІСТА З ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ ТА ЇЇ ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Олександр Куций,

кандидат психологічних наук, доцент,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,

м. Львів

Параграф містить узагальнення і теоретичний аналіз наявних наукових публікацій щодо діяльності спеціалістів екстремального профілю діяльності, основних психологічних кар'єрних аспектів професійного розвитку спеціалістів та управління ним. В якості головного предмета дослідження визначено мотиваційний, психофізіологічний, когнітивний і поведінковий фактори. Окрім цього, встановлено, що на характер індивідуальних особливостей спеціалістів ризиконебезпечних професій впливають опосередковані фактори, які визначають специфіку проявів у процесі професійної діяльності, а їх комбінація створює істотне варіювання щодо потенційних можливостей. Вказане визначає психологічну складову кар'єрного потенціалу спеціаліста з діяльності в особливих умовах як показника особистісних і професійних досягнень. У зв'язку з цим кар'єра може розглядатися як рівень досягнень у певний момент часу та потенційні можливості щодо подальшого просування. Запропоновано до застосування теоретико-гіпотетичну модель психологічної складової кар'єри, сутність якої полягає у відображенні переходу спеціаліста з рівня індивіда до особистості, а у подальшому до індивідуальності. Такий перехід відбувається спочатку через соціалізацію, а потім самореалізацію. На основі проведених експериментальних досліджень, інтегруючи їх у сферу діяльності в особливих умовах, запропоновано окремо розглядати кар'єру менеджера та кар'єру спеціаліста з діяльності в особливих умовах. Для кожного з цих видів кар'єри необхідно застосовувати специфічні педагогічні технології з розвитку професійно важливих якостей.

Ключові слова: *психологія діяльності спеціалістів із діяльності в особливих умовах, психологія кар'єри, управління*

ПІДГОТОВКА ПСИХОЛОГІВ ДО ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВ ДІЯЛЬНОСТІ У СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Роксолана Сірко,

кандидат психологічних наук, доцент,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,

м. Львів

Досліджуються проблеми професійної підготовки спеціалістів із практичної психології у спеціалізованих навчальних закладах. Наводиться дефініція професійно-екстремальної підготовки. Аналізуються основні завдання її особливості підготовки практичних психологів. Описуються навчальний план підготовки та базові навчальні програми, в тому числі авторські, такі як «Психологія діяльності в особливих умовах», «Психологічна підготовка та професійний відбір до дії в екстремальних умовах», «Психологія кризових ситуацій», «Психологія постравматичної реабілітації», «Юридична психологія», «Психологія безпеки», які є важливими для роботи психолога в кризових і екстремальних ситуаціях. Детально аналізуються основні аспекти даних навчальних курсів, вивчаються основні методологічні положення та напрями, які використовуються для проведення постравматичної реабілітації, описуються практичні методики надання психологічної допомоги постраждалому населенню.

Ключові слова: *навчальна програма, навчальні дисципліни, екстремальна психологія, професійно-екстремальна підготовка.*

Аналіз літературних джерел показав, що проблемі фахівця, задіяного в екстремальних умовах діяльності, приділяється достатня увага [1; 2; 3]. Система силових відомчих навчальних закладів України має відповідати меті підготовки фахівців, які б задовольняли потреби діяльності в екстремальних умовах, при цьому має бути забезпечений тісний зв'язок відомчої освіти і науки з практикою.

Розділ III.

ГОТОВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

Михайло Козяр, Андрій Литвин. Сучасні підходи до формування професійної готовності фахівців цивільного захисту.

Іван Ганчар, Наталія Терентьєва. Моніторинг прикладної фізичної підготовленості курсантів морських навчальних закладів та військово-морських сил України до практичної діяльності.

Аліна Балицька, Микола Пелипенко. Теоретичні аспекти готовності майбутніх фахівців до самозбереження в екстремальних умовах професійної діяльності.

Анжела Демченко. Теоретико-методологічні засади формування готовності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби до виховної роботи у підрозділах.

Оксана Стельмах. Психологічні особливості формування професійної Я-концепції майбутніх рятувників.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Михайло Козяр,

доктор педагогічних наук, професор,
генерал-лейтенант служби цивільного захисту,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
м. Львів

Андрій Литвин,

доктор педагогічних наук, професор,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
м. Львів

Параграф присвячено вивченню провідних підходів до феномена готовності, зокрема готовності фахівців цивільного захисту до професійної діяльності. Виявлено, що проблема соціально-психологічного впливу екстремальної ситуації на фахівців цивільного захисту, які надають допомогу в особливих умовах, залишається малодослідженою. Охарактеризовано основні структурні компоненти досліджуваного поняття, подано їх узагальнену характеристику. Проведено огляд наукових публікацій, присвячених тематиці дослідження феномена екстремальної ситуації в міждисциплінарному проблемному полі, що включає вивчення психологічних параметрів професійної діяльності в екстремальних умовах. Обґрунтовується створення педагогічної моделі формування готовності фахівців цивільного захисту до професійної діяльності; розглядаються нормативні передумови, структура, компоненти й умови функціонування моделі; виявлено її емерджентні властивості. Розроблена модель містить цільовий, концептуально-теоретичний, організаційно-проектувальний, змістовий, процесуально-технологічний і результативно-оцінний компоненти.

Ключові слова: екстремальна ситуація, моделювання, формування готовності, фахівці цивільного захисту, професійна готовність.

МОНІТОРИНГ ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ КУРСАНТІВ МОРСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ І ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ УКРАЇНИ ДО ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Іван Ганчар,
доктор педагогічних наук, професор,
Національний університет “Одеська морська академія”,
м. Одеса

Наталія Терентьєва,
доктор педагогічних наук, доцент
Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т.Г. Шевченка,
м. Чернігів

Репрезентовано окремі наукові напрацювання, здійснені в рамках проектної діяльності для подання на розгляд і фінансування як фундаментальне дослідження, що виконуватиметься за рахунок видатків загального фонду державного бюджету. Інформацію викладено відповідно до проектних вимог.

У сучасних геополітичних і економічних умовах зростає роль застосування цілеспрямованої професійної та прикладної фізичної підготовки курсантів і студентів (слухачів) морських навчальних закладів України у подальшому зростанні фізичної готовності до виконання відповідних професійних завдань без завдання шкоди їх організму та погіршення їх фізичного стану. Зазначене у більшості випадків буває важливим, а інколи й вирішальним засобом пристосування людини до екстремальних умов виконання діяльності у специфічних обставинах праці на водному транспорті. Тому прикладна фізична підготовка в сучасній педагогічній науці розглядається як системне освоєння людиною раціональних способів керування своїми рухами, набуття необхідного в житті обсягу прикладних знань, рухових умінь і навичок для якісного виконання майбутньої професійної діяльності. Відповідно професійна та фізична підготовка в навчальних закладах морського профілю має

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО САМОЗБЕРЕЖЕННЯ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Аліна Балицька,
кандидат педагогічних наук, доцент,
полковник служби цивільного захисту,
Черкаський інститут пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України,
м. Черкаси*

*Микола Пелипенко,
кандидат педагогічних наук, майор служби цивільного захисту,
Черкаський інститут пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України,
м. Черкаси*

У розділі розглянуто теоретичні аспекти готовності майбутніх фахівців до самозбереження в екстремальних умовах професійної діяльності. Доведено, що збереження життя і здоров'я рятувальника – одна з пріоритетних цілей проведення операцій із ліквідації наслідків аварій, катастроф і стихійних лих, що робить готовність до самозбереження наріжним каменем підготовленості представників цієї професії. На основі проаналізованих літературних джерел розкрито сутність поняття «готовність», вказано, що самозбереження засновується на відповідному інстинкті та виявляється у самозберігаючій поведінці. Обґрунтовано, що готовність майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби до самозбереження в екстремальних умовах професійної діяльності полягає в забезпеченні дотримання самозберігаючої поведінки при виконанні професійно-службових обов'язків у обставинах, які створюють загрозу їхньому життю і здоров'ю. Розкрито структурну модель досліджуваної готовності, зокрема, що вона є інтегрованим

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ПІДРОЗДІЛАХ

*Анжела Демченко,
кандидат педагогічних наук,
Черкаський інститут пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України,
м. Черкаси*

Готовність розглядається як результат професійної підготовки і розуміється як стійке та багатоаспектне утворення особистості, що включає ряд компонентів, адекватних до вимог, змісту й умов діяльності, які у своїй сукупності дозволяють суб'єкту більш або менш успішно здійснювати даний процес. Основними компонентами педагогічної готовності фахівців ОРС до виховної роботи у підрозділах є: мотиваційно-ціннісний, змістово-операційний, емоційно-вольовий, особистісно-рефлексивний. Під виховною роботою у підрозділах ДСНС України розуміється цілеспрямована діяльність керівників, кадрових і виховних органів, професорсько-викладацького складу, суспільних інститутів щодо формування у курсантів професійних, морально-психологічних, особистісних якостей, їх мобілізації на успішне виконання освітньо-виховних завдань. Виховний процес у процесі підготовки майбутніх фахівців ОРС здійснюється за допомогою технологій, методів, форм і засобів виховання.

***Ключові слова:** майбутній фахівець оперативно-рятувальної служби, педагогічна готовність, виховний процес..*

Сутність і структура педагогічної готовності фахівців пожежно-рятувальної служби до виховної роботи у підрозділах.

Професійне навчання майбутніх рятувальників є педагогічним процесом, який протікає в певних умовах і має

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ Я-КОНЦЕПЦІЇ МАЙБУТНІХ РЯТІВНИКІВ

Оксана Стельмах,

кандидат психологічних наук,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,

м. Львів

У параграфі розглянуто проблему психологічних особливостей формування професійної Я-концепції майбутніх рятівників. Здійснено теоретико-методологічний аналіз сучасних підходів до дослідження професійної самосвідомості та професійної Я-концепції майбутніх фахівців. Розроблено теоретичну модель структурно-змістових компонентів професійної Я-концепції майбутніх рятівників. Визначено й обґрунтовано структурно-змістові компоненти професійної Я-концепції: когнітивний, емоційно-оцінний, мотиваційний, поведінковий та духовно-ціннісний.

Ключові слова: *професійна самосвідомість, професійна Я-концепція, образ Я, самооцінка, професійна підготовка майбутніх рятівників, професійно важливі якості.*

Я-концепція є основою досягнення високого рівня професіоналізму та важливим особистісним ресурсом у професійному становленні фахівців, зокрема у представників тих професій, які пов'язані з особливими умовами і характеризуються впливом значної кількості стресогенних чинників. Професійна діяльність рятівника – одна з найскладніших, адже не тільки протікає в умовах постійного ризику, але й водночас належить до типу «людина – людина», тобто включена до складної взаємодії з іншими людьми. Професійна Я-концепція не тільки забезпечує усвідомлення вимог і специфіки конкретної професійної діяльності, але й сприяє ефективній саморегуляції, саморозвитку та самореалізації в професії. Тому врахування особливостей

Розділ IV.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФАХІВЦЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Богдан Шуневич. Використання інноваційних технологій у процесі підготовки майбутніх психологів.

Лариса Руденко. Технології формування комунікативної культури фахівців сфери «людина – людина».

Світлана Вдович. Формування морально-естетичної особистості фахівця.

Андрій Цюприк. Професійне спрямування самостійної роботи магістрів у процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін.

Ксенія Березяк. Інтерактивні методи у навчальному процесі вищої школи.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Богдан Шуневич,

*доктор педагогічних наук, професор,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
м. Львів*

У параграфі коротко описано етапи впровадження дистанційного навчання у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності, зокрема в Навчально-науковому інституті психології та соціального захисту та детальніше – на кафедрі практичної психології та педагогіки цього інституту.

Розглянуто причини вибору віртуального навчального середовища Moodle в університеті, перспективи впровадження дистанційного навчання у Навчально-науковому інституті психології та соціального захисту в процесі підготовки майбутніх психологів, а також описано розвиток складових частин організації дистанційного навчання в інституті на прикладі розроблення дистанційних курсів, підготовки кадрів для організації нової технології навчання та шляхів її популяризації в нашому інституті та університеті.

Ключові слова: *дистанційне навчання, дистанційний курс, підготовка психологів.*

Приєднання України до Болонської декларації зобов'язує навчальні заклади України вжити низку заходів для модернізації освіти: провести інноваційні зміни технологій навчального процесу, зокрема застосування дистанційних систем навчання, підвищення ролі самостійної роботи, створення індивідуальних програм тощо; зміцнити матеріально-фінансову базу освіти.

Впровадження технологій дистанційного навчання (ДН) в Україні наштовхується на реальні труднощі, подолання яких потребує цільового фінансування, об'єднання зусиль

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СФЕРИ «ЛЮДИНА – ЛЮДИНА»

Лариса Руденко,

*доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
м. Львів*

Аналізуються проблеми проектування педагогічного процесу формування комунікативної культури майбутніх фахівців, які працюватимуть у сфері «людина – людина», зокрема за спеціальностями «практичний психолог» і «соціальний працівник». Під час проектування освітнього процесу визначається структура і зміст навчально-пізнавальної діяльності студентів, способи педагогічного впливу на їхній професійний і особистісний розвиток, які гарантують досягнення очікуваного результату. Педагогічна технологія відображає конструювання освітнього процесу за певною схемою, що дає змогу вирішувати педагогічні завдання на високому методичному рівні. Обґрунтовується педагогічна доцільність використання у процесі формування комунікативної культури майбутніх фахівців сфери «людина – людина» особистісно орієнтованих технологій, організації педагогічної взаємодії за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, технологій колективної розумової діяльності та проектного навчання, вдосконалення професійно важливих комунікативних якостей студентів, що забезпечують технології контекстного навчання та формування комунікативної культури засобами театральної педагогіки.

Ключові слова: педагогічний процес, фахівець сфери «людина – людина», комунікативна культура, педагогічна технологія.

Одне з ключових завдань сучасної професійної освіти полягає у формуванні висококваліфікованих фахівців, здатних швидко адаптуватись у професійному середовищі, активно діяти, самостійно приймати рішення, вдосконалю-

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНОЇ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ

Світлана Вдович,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
м. Львів*

У розділі досліджується проблема морально-естетичного розвитку майбутніх фахівців. Здійснено аналіз сутності понять «мораль», «моральне виховання», «естетика», «естетичне виховання», «естетичний розвиток особистості», «естетична культура особистості», «естетизація». Розглянуто основні підходи науковців до проблем морального й естетичного виховання, морально-естетичного розвитку особистості, естетизації навчально-виховного процесу, а також особливості формування моральних і естетичних якостей майбутніх фахівців. Визначальну роль у професійному становленні майбутніх фахівців відіграє їх духовний, зокрема морально-естетичний, розвиток, адже повноцінне процвітаюче суспільство неможливе без моральності. Основним принципом морального й естетичного виховання визначено принцип гуманізму, який визнає необмеженість морального й естетичного розвитку особистості й суспільства, їх постійну орієнтацію на високі людські цінності: добро, справедливість, совість, щастя, адже виховання моральності, духовності, краси здатне піднести людину до вершин людяності, честі, гідності, добра.

Ключові слова: *естетизація, естетика, естетична культура особистості, естетичне виховання, мораль, моральне виховання, морально-естетична особистість.*

Сучасна людина незалежно від того, в якій сфері вона працює і самореалізовується, повинна чітко усвідомлювати значення загальнолюдських цінностей, гуманізму, духовності, добра і краси. У царині виховання та морально-естетичного розвитку молоді нині є багато

ПРОФЕСІЙНЕ СПРЯМУВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО- ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Андрій Цюпрік,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,

м. Львів

Самостійна робота магістрів є одним з основних резервів підвищення ефективності навчання соціально-гуманітарних дисциплін. Питання самостійної роботи у процесі вивчення конкретних дисциплін розглядаються дуже вузько, переважно на рівні простих методик. Тому ми ставимо завдання об'єднати науково-методологічні та теоретико-методичні засади з метою визначення методологічної та методичної складових самостійної роботи магістрів при вивченні соціально-гуманітарних дисциплін у сучасному ВНЗ. Регулятивним принципом при цьому виступає професійна спрямованість. Актуалізована професійна спрямованість зумовлюється сукупністю потреб, установок, інтересів, здібностей, ідеалів, переконань. Ця спрямованість забезпечує вибір життєвих цілей магістрів, сприяє розвитку їх активності, визначає успішний характер діяльності та глибоку особисту зацікавленість і задоволення роботою.

Специфіка самостійної роботи у процесі навчання соціально-гуманітарних дисциплін у ВНЗ зумовлена різними підходами до її сутності. З метою врахування особливостей самостійної роботи необхідно керуватися відповідними принципами організації самостійної роботи. Принципи визначають порядок досягнення у дидактичному процесі цілей і завдань навчання магістрів, сприяють ефективному управлінню навчальною діяльністю, дають можливість передбачити результати цієї діяльності та науково обґрунтувати технології навчання магістрів. Принцип професійного спрямування проявляється в тому, що на нинішньому етапі розвитку суспільства саме професійна діяльність дає максимальні можливості повного задоволення базових потреб особистості. Існує двосторонній зв'язок:

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Ксенія Березяк,

майор цивільного захисту,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,

м. Львів

Розглядаються сучасні інтерактивні методи у викладанні дисциплін психологічного профілю курсантам та студентам Львівського державного університету безпеки життєдіяльності освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр».

У сучасних геополітичних і економічних умовах зростають вимоги до освітніх послуг, оскільки відбуваються швидкі зміни в інформаційному середовищі, диференціація вимог до фахівців різних спеціальностей. Особливо це стосується майбутніх практичних психологів, які мають орієнтуватися не лише у теоретичних аспектах різноманітних психологічних підходів та напрямків, але й володіти адекватними до обраного напрямку діяльності спеціальними навичками, вміннями. Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, надаючи курсантам та студентам психологам широкий спектр можливостей підготовки з різноманітних психологічних дисциплін, акцентує увагу на формуванні професійної готовності психологів працювати в осередку надзвичайної ситуації, діяти у екстремальних умовах, надавати кваліфіковану допомогу постраждалому населенню та персоналу, задіяному у ліквідації наслідків надзвичайної ситуації. Інтерактивні методи навчання виконують активізуючу, стимулюючу функцію, дозволяють виконати задачі професійної підготовки навіть при дистанційному засвоєнні матеріалу.

Ключові слова: *інтерактивні методи навчання, методи стимулювання творчої активності, проблемне навчання, критерії ефективності інтерактивних технологій, педагогічна технологія.*

Abstracts

SECTION 1.

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF PERSONAL DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF SOCIAL TRANSFORMATIONS

Olena Kryvopyshyna

Developmental psychology of a creative person under special living conditions

The chapter covers the results of the empirical study of psychological peculiarities of development of a creative person under special living conditions, represents an author psycho-fractal model of development of a creative person. It has been empirically proved that the process of interaction between the creative person and the «time-space» environment happens according to the S-frame: during the first – passive – period of the primary attraction (concave part of the S-frame) the creative person is formed on the background of maturation of certain brain structures (vertical, horizontal, lateral) different furcation factors influence it («trauma» phenomenon – «meeting» phenomenon) and thus a unique «psycho-fractal matrix» of a future creator is formed. The own psych-fractal matrix during the closing stage (after 17–18 years) – secondary attraction – formation and final maturing of all brain structures (convex part of the S-frame) demands new implementation – in the creative person a sort of «answer» to external actions arises – the wish to create the own virtual space (the space of actually independent – original creativity), which first manifests through creation of own real space. Since in adolescence the formation of absolutely all brain structures ends and the period of regression and revision of the previous experience starts, the crisis states in which the young creative person turns out to be are fully explainable. Exactly during this period various «escapes» happen – beginning with trips to other places (cities,

villages, countries) or refusal of creative work up to attempts to commit suicide (escape to «other worlds»). During this revision which is not only the return to the previous experience, but first of all the return to the initial psych-fractal matrix, a search for own means of creative self-expression takes place. The initial (child) psycho-fractal matrix is a kind of «formula» of further development of the «initial fractal» into a range of the self-similar and the striving to a constant renewal, especially in crisis situations, functions all through the life.

Key words: fractal, attractor, furcation factor, psycho-fractal matrix, crisis, «trauma» phenomenon, «meeting» phenomenon, creative person.

Natalia Mykhalchuk

Professional reflection of future psychologists as a prerequisite of their personal growth

Reflection in a global (but not restricted – epistemological sense) includes a lot of processes such as self-understanding and understanding of other people, self-assessment and evaluation of others, self-interpretation and interpretation of others, etc. With the help of reflection the person reached the consciousness of another man, prior assessment of the actual and future states of the consciousness and reflexive action. Thus, the reflection is in the paradigm between «already» and «not yet», something that «has become» and «has not become» providing understanding of the past and predicting the future.

We mean that professional reflection is professionally important quality of the person that is the basis for the formation of social and communication skills and perceptual qualities of the psychologist; professional reflection determines the level of his/her professional identity. The structure of the professional reflection of a psychologist includes: anticipation, prediction, forecast related to psychological interpretation of social phenomena, a kind of translation of public purpose and objectives of teaching according to the language of communication; methodical mastery, instrumentation of educational activities; the mechanisms of formation of professional reflection, which is associated with the organization of influences that are used

as training approaches and educational facilities, and extracurricular opportunities of cognitive activity, also various information and pedagogical influences.

Based on the analysis of researches of the problem of reflection in a professional activity, we define professional reflection as a psychological mechanism of professional self-improvement and self-actualization, personal growth of the psychologist, manifested in the ability of the psychologist to take the analytical stance on the client, to respect him/her and psychologists' own professional activity, one of the criteria of formation of which is a professional psychological readiness to implement this activity. Professional reflection is a necessary component of outline of many professions, interpersonal relationships that relate to the professional sphere and joint coordinated activities within it. The structure of professional activity is a system that acquires a reflection in its sense, «Self-concept» of a psychologist, becoming a professional personal basis of a psychologist.

Key words: professional reflection, professional self-improvement, self-actualization, «Self-concept» of a psychologist, personal growth.

Valeryi Polishchuk, Svitlana Polishchuk

Professional pedagogical activity in the dimension of social contradictions

The importance of professional pedagogical activity in the conditions of authoritarian social traditions has been updated. It is proved that on authoritarianism the multi-aged generations of citizens is formed which are inclined to adhere to the "consumption strategy". The presence of stable characteristics of the generalized teacher image, which loses its gender and age characteristics, is confirmed. The global social contradictions, which «declaratively denote the social role of the teacher» and at the same time «really recognize its social significance» are analyzed: 1. «Proclamation of human life as the highest earthly value» – «irreversible destruction of spiritual, material and cultural values, along with the cultivation of mutual hatred, mistrust and conflict-antagonisms between sociopolitical, national and religious groups». 2. «Attempts to increase the effectiveness of teaching activities are argued» – «distributed

fragmentary ideas about past and present pedagogical achievements». 3. «Social role of the teacher in the conditions of planetary competition between the states» – «a powerful translation between different generations outside the school (educational territory) of negative educational experience and authoritarian relationships». 4. «Social requirements to teacher» – «leveling his age and gender characteristics». 5. «High social requirements to teacher» – «stable age dynamics of progressive parenting educational competence» (so, it is noted that the presence of the father and not the mother in the center of school problems, potentially is more significant indicator of the general level of family interest in cooperation with school).

As a result, it has been shown that professional pedagogical activity is 1) bipolar system of universal human experiences; 2) display of logistics in the natural development of negative educational issues in the educational system «preschool education – school education – higher education»; 3) extreme activity in the conditions of global and local social contradictions.

Key words: *authoritarianism, logistics, experiences, professional pedagogical activity, social contradictions.*

Eduard Pomitkin

Everyday needs for personal development and priorities of modern education also life

In the given work the relationship between the development of personality at different age stages and priorities of educational activity are revealed. The author's version of the periodization of human development has such leading features as integrity (all age periods are considered in a single living space from embryonic development, birth and death to a person); Functionality (establishing the functional dependence of mental processes in time) and the relationship of life periods (considering the content of each age of the period as the sum of the content of the previous and the basis of subsequent achievements).

The generalization of the presented periodization of personality development gives grounds to consider human life in the evolutionary-historical dimension as an opportunity to make an individual contribution to the treasury of human

experience. Changing the content of education at every age stage necessitates new psychological and pedagogical research needs for the development of personality.

Key words: *personality development, age stages, priorities and content of modern education.*

SECTION 2.

PSYCHOLOGY OF LIFE OF PERSONALITY IN SPECIAL CONDITIONS

Liubov Pomytkina

Pedagogical thought about the dominant object of Gender Education of the end XIXth and beginning XXth century

The relevance of the problem of training of the personality for activities in extreme conditions is not in doubt, because even today, the mental disadaptation of the subject of labor in extreme conditions manifests itself in violations of perception of space and time, in the emergence of unusual mental states and is accompanied by expressed vegetative reactions.

The chapter is devoted to the consideration of features of psychological support for the training of specialists for activities in special and extreme conditions. The psychological features of training of specialists for activities in special and extreme conditions are analyzed; the main conditions of preparation of youth for decision-making in special and extreme conditions of activity are determined; the features of preparation of students for making strategic life decisions as conditions of personality formation of the future specialist are presented; the propositions of consideration of subjective entropy in the training of specialists for activities in extreme conditions are given; the statements on psychological support of specialists in special conditions of activity are generalized.

As the success of implementing professional tasks depends not only on the ability to take cognitive emotionally tense decisions, but also on the personality's readiness to make strategic life decisions, there is a highlighted separate unit of the features of preparation of youth for fateful

decisions (regarding the choice of profession, companion of life, their own position in life), which affect all the further life of the personality. Considering that in addition to acquiring the basic professional qualities and abilities, it is necessary to search for new parameters and characteristics that can help track the various defects of the human psychics in extreme situations, one of such indicators we propose to consideration is the subjective entropy, which is also presented by a separate chapter.

Subjective entropy is a characteristic of the degree of uncertainty in difficult situations, but its growth can not be considered as the unequivocal increase in the intensity of the emotional-volitional sphere or an increase in the anxiety of the individual. Entropy of the subject is considered by us as a quantitative characteristic of its mental condition during a problem situation. The level of entropy of certain advantages (level of uncertainty of desires) characterizes the degree of mental tension of the personality. Moreover, the higher is the subjective entropy, the higher is this tension.

To the psychological support of specialists in special and extreme conditions are related well-known, as well as specific for the specified activity, receptions and methods of psychological care.

Key words: *psychological support, activity in special and extreme conditions, training of specialists, subjective entropy, psychological help.*

Olena Klymenko

Psychological analysis of the construction internal world persons with challenged disability

The section describes the results of research on the life perspective of the individual in the situation of acquired disability on the basis of the study of autobiographical memories and psychological autobiography. Autobiographical memories of the past, the hopes that a person puts in the future difficult to measure and diagnose with test materials. Autobiographical memories are positioned as one way of knowing the inner world of the individual, the individual system of values and meanings, and the objective circumstances of personality development. In what memories are included in the autobiography as in the history

of one's own life, the semantic system of personality manifests itself. The section analyzes the events through which the person describes his life of life, his role in it, the reflection of the leading values of the individual, the area of the immediate development is determined.

On the basis of the methodology "Psychological Autobiography", a detailed content analysis of vital life events was carried out, the main events of the past were described and analyzed, which are significant for persons with acquired disability and planned events. The main problems and needs of the individual's inner world in the situation of acquired disability are singled out, in particular the traumatization situation is defined as causing the discreteness of the life path. The basic aspirations of the individual in the future are analyzed and the attitude towards their own functional state is described.

The frequency of indicating the biological, personality-psychological type of events and events associated with changes in the social and physical environment has been analyzed. Also, the average and maximum time of anticipation and retrospection as a time measure of events in the structure of the inner world are determined.

Key words: life perspective, internal world of the person, autobiographical memory, retrospection, anticipation, situation of acquired disability.

Olexander Kutsyi

Psychology careers specialist on activities in special conditions and its pedagogical aspect

In this chapter it was outlines the theoretical analysis of scientific sources, archival documents and educational experience of biomedical training students in the theory and practice of high education institutions XVIII–XIX cent. in Ukraine, the preconditions and development of its formation.

Research preconditions of formation and development of biomedical training in education of XIX century, its theoretical and methodological background and significance of the historical-philosophical and systems approaches to study keeping health component of teacher education highlight the potential of science, actively implemented in the Imperial Universities, creating a new generation of

scientific ideas harmonization between man and nature. The introduction of scientific and pedagogical, psychological and biomedical disciplines to prepare students in the Imperial Universities led the development of educational direction, orienting teachers the time to actively acquaint students with the basics of elementary school keeping health.

Reveals the scientific substantiation of the content and structure of the scientific achievements of outstanding educators and researchers: P. Blonsky, V. Vygotsky, I. Danilevsky, I. Karbulytsky, M. Novikov, P. Pirogov, S. Rusova, I. Sikorsky, S. Smal-Stotsky, K. Ushinsky; scientific, educational and social activities which contributed to the humanization and development of national teacher education. It was specified the importance of the creative use of ideas and experiences biomedical training students study period, their implementation in practice teaching biomedical disciplines in today's higher educational institutions for the professional training of future teachers.

Modern strategy of education development in Ukraine stipulates that promote healthy lifestyles for young generation today is regarded as one of the priorities of the humanization of education. A real possibility, able to put such important strategic task to the educational process of a comprehensive educational institution serving the personality of the teacher, who should have the appropriate level of biomedical training, health education and culture, have pedagogical skills, the use of forms and methods for improving orientation the educational process and the organization of healthy educational environment.

Keywords: *education development strategy, future teacher, biomedical training, keeping health educational environment, history education degree, harmonization of man and nature.*

Roksolana Sirko

Professional trainings of practical psychology in higher educational establishments for the activity in the special conditions

The article deals with the problems of professional trainings of practical psychology experts at special education establishments. The definition of professional trainings of

practical psychology is determined. The contents, purposes and tasks of profession extremely training are analyzed; the principles, programs and methods are describes. Professional preparation of psychologists to the extreme terms of activity is determined by us as a complex type of preparation, which combines the professional study of classic psychological disciplines with the special studies, connected with the specific of activity in extreme terms. The component systems are offered by us richly in content methodical providing of preparation of psychologists contain for practical work. The contents of basic curriculum's are analyzed, including such as «Psychology of activity in special cires», «Psychological training and professional srlection for action in extreme cires», «Psychology of crisis situations», «Psychology of posttraumatic rehabilitation», «Juristic psychology» and «Psychology of safety». Specially developed methodic and techniques, as well as psycho training technologies for psychological support of the population are describes. The articles also shows the main methodological principles of the profession extreme training, their place and role in psychological science and practice.

Key words: curriculum, subjects, extreme psychology, profession extreme training.

SECTION 3.

READY OF PERSONALITY TO PROFESSIONAL ACTIVITIES IN SPECIAL CONDITIONS

Mykhaylo Kozyar, Andriy Lytvyn

Current approaches of formation of professional readiness of civil protection specialists'

The leading approaches to the phenomenon of readiness and, in particular, the civil protection specialists' readiness for professional activities are considered. It was revealed that the problem of the socio-psychological impact of the emergency situations on civil protection specialists who provide assistance under special conditions remains poorly investigated.

In this context, our goal is a systematic study of the phenomenon of a civil protection specialist's readiness to work under special conditions (in emergency situations).

The basic structural components of the investigated concept are characterized and their generalized characteristics are given. A review of scientific publications on the phenomenon of emergency situation in the interdisciplinary problem field, including the study of the psychological parameters of professional work under special conditions was conducted.

Pedagogical model of formation of civil protection specialists' readiness for professional activities is created; normative preconditions, structure, components and operating conditions of the model are considered; its emergent properties are revealed. The model includes target, conceptual and theoretical, organizational and projecting, content, procedural and technological, result-evaluation components. A holistic analysis of the results of the implementation of the proposed model gives grounds for arguing that its application contributes to better preparedness, optimal adaptation of personnel to extreme, risky situations under special conditions of service activity, reduction of the level of mental losses among the personnel of the State Emergency Service of Ukraine and successful overcoming of the negative consequences of crisis and extraordinary circumstances and situations.

For the first time the research of the system of formation of professional readiness of civil protection specialists for professional activities in the dynamics of their professional genesis, including activities in extreme situations, was carried out, which made it possible to optimize the training of employees of various services of the State Emergency Service of Ukraine in order to improve the measures and mechanisms of prevention and liquidation of the consequences of emergencies.

We recommend to use the developed model as a tool through which the leadership and professors of specialized higher education institutions will optimize the educational process in order to improve the quality of training of civil defense specialists.

Key words: *emergency situation, modeling, formation of readiness, civil protection specialists, professional readiness.*

Ivan Ganchar, Nataliia Terenyieva

Monitoring of Applied Physical Preparedness of Cadets of Marine Educational Establishments and Naval Forces of Ukraine to Practice

The section represents the individual research activities carried out within the framework of the project activity for submission and financing as a fundamental study to be carried out at the expense of the general fund of the state budget. The information is presented in accordance with the design requirements.

In today's geopolitical and economic conditions, the role of the purposeful professional and applied physical training of cadets and students (listeners) of Marine Educational Institutions of Ukraine in the further increase of physical readiness to perform the corresponding professional tasks increases without harm to their organism and deterioration of its physical condition. In most cases, this is important for the active, and sometimes the decisive, means of adapting a person to the extreme conditions of performance in specific circumstances of labour on water transport.

Therefore, applied physical training in modern pedagogical science is considered as a system of human development of rational ways of controlling their movements, acquisition of the necessary amount of applied knowledge, motor skills and skills for the qualitative performance of future professional activities in life. Accordingly, professional and physical training in educational establishments of the marine profile should ensure the full mastery of professional special knowledge on the impact of physical exercises on a person, develop professional-grade physical qualities, develop applied motor skills and high-quality professional-applied physical readiness for working conditions and defence of the country, which Ensures appropriate suitability of a person for safe performance of professional activity in the sea and annual transport of Ukraine.

Key words: *professional-applied physical training, cadets' youth of marine profile, continuity of training, stages of improvement, assessment of suitability, effect of implementation.*

Alina Balytska, Mykola Pelypenko

Theoretical aspects of readiness of future specialists for self-preservation in extreme conditions of professional activity

Section discussed the theoretical aspects of future professionals for the survival in the extreme conditions of professional activity. Said relevance of its development, which is under new requirements for social, educational, psychological and educational aspects of personnel training operational and rescue units resulting from expansion of the range of professional tasks in emergency situations poses. Proved that preserving life and health rescuer – one of the priority objectives of operations in the aftermath of accidents and natural disasters, making the commitment to self cornerstone of preparedness of the profession. Based on the reviewed literature reveals the essence of the concept of "readiness" indicates that the survival instinct is based on the respective detected in self-preserving behavior. Readiness for self-preservation has nothing to do with withdrawal from responsibility and can reduce the chance of death and rescue receipt of injuries and positively influence the performance of their duties. Proved that the readiness of future specialists of operational rescue service for self-preservation in extreme conditions of professional activity is to ensure compliance self-preserving conduct in the performance of professional and official duties in circumstances that endanger their lives and health. Exposed structural model study done, in particular, it is an integrated personal entity which has a complex dynamic structure, consisting of physical, intellectual, moral, business, value-motivational and emotional and volitional components.

Key words: *readiness, self-rescuer future, self-preserving behavior, professional duties.*

Anzhela Demchenko

Theoretical and methodological principles of formation of readiness of future specialists of the operational-rescue service for educational work in subdivisions

Found that there are two basic approaches to defining the essence of readiness: functional and personal. Most common

in psychological and pedagogical literature abounds approach, whereby the willingness considered because of training and understood as a sustained and multifaceted personality formation that includes a number of components that are adequate to the requirements and conditions of business content, which together allow the subject more or less successfully carry out this process. In psychological and educational literature, prove the existence of two types of readiness, situational and long. The main components of pedagogical readiness operational rescue service to educational work in the divisions: motivational-value component that involves the formation of positive motivation, success orientation in the process of education; in content-operational, which includes the availability of professional knowledge, skills and qualities necessary for the successful implementation of educational work in the units; willingness to take risks in the course of professional activity; emotional and volitional component that includes emotional and positive attitude to colleagues in the education process, the presence of volitional capacity for educational work, the ability to overcome difficulties; personal and reflective component that provides for self-analysis and self-assessment experts operational rescue service of their abilities, the pursuit of their own self-educational work in units SES of Ukraine understood as purposeful activity leaders, staff and educational bodies, faculty, public institutions on the formation of cadets professional, moral, psychological, personality traits, their mobilization for the successful implementation of education and educational objectives. It was found that in future operational rescue service should be formed such as regulatory and professional, volitional, communicative, physiological, leadership, cognitive.

Key words: *future operational and specialist rescue services, pedagogical readiness, educational process.*

Oksana Stelmah

Psychological peculiarities of forming professional self-concept future rescue workers

The article deals with the problem of psychological peculiarities of the formation of a professional I-concept of future saviors. The theoretical and methodological analysis of

modern approaches to the research of professional self-awareness and professional I-concept of future specialists is carried out.

It was revealed that during the period of professional training the personal development of a cadet is subject to changes, reorganization, essential internal transformations; Adaptation to a new social status, etc. Knowledge of cadets about the future profession, its own compliance with its requirements can stimulate their desire for self-improvement, self-education of the necessary qualities. Due to the orientation and persistent motives in the process of training in cadets, professional abilities are formed, and so on. Thus, the formation of a professional I-concept is associated with the development of the individual as a whole.

It was found out that the peculiarities of professional activity of firefighters-rescuers are: fulfillment of a professional task in unusual conditions; Adverse influence of physical and chemical factors; High "price" of activities, decisions; Increased respite for saving people; Shortage of time for the comprehension of received information; Complex dynamics of functional states, high level of nervous-psychic stress and so on. Based on the analysis of scientific approaches, we consider the professional I-concept of future saviors as a complex personal formation that integrates the professionalism of activities and personal values of the workers of the rescue service, ensures professional self-determination, promotes the development and perfection of professionally significant qualities.

We propose a theoretical model of structural and content components of the professional I-concept of future saviors. In the model, the cognitive, emotional-estimating, motivational, behavioral and spiritual-value components which are interdependent are suppressed.

Psychological mechanisms for the formation of a professional I-concept of cadets are: imitation of officer behavior, reflection, self-adaptation, spiritual formation, self-regulation of normative-value relation to others, self-evaluation. In particular, the mechanism of imitation as the adoption of moral norms is to recreate the subject in some converted form of certain professional features, manners, actions, actions, positions of officers and teachers. Reflection is to comprehend and rethink various aspects of the I-real, I-mirror, I-ideal, reflecting new value knowledge about myself

in terms of proper and value personal content. The cadet's self-identity is manifested in how he positions himself in comparison with another person who has the opposite set of professional qualities: conscientious or unscrupulous, responsible or irresponsible, benevolent or disinterested. Self-regulation serves the ability to arbitrarily, by internal constraints, to manage their own actions and actions, to organize professional activities.

Key-words: profesional self-consciousness, professional self-concept, image Me, self-confidence, profesional preparing of future rescue workers, professionally important qualities.

SECTION 4.

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE FACULTY FORMATION IN CONDITIONS OF MODERN EDUCATION

Bohdan Shunevych

Applying Innovative Technologies in the Process of Future Psychologists' Training

The paragraph outlines four stages of establishing distance learning at Lviv State University of Life Safety (LSU LS) and in particular at Educational and Scientific Institute of Psychology and Social Security (ESI PSS), detailed analysis is provided on the example of the Department of Practical Psychology and Pedagogics (DPPP) of the Institute. The main reasons of selecting Moodle virtual learning environment at our University are considered. The prospects of distance learning implementation at the Educational and Scientific Institute of Psychology and Social Security in the process of future psychologists' training are described. Peculiarities of distance learning organization at the Department of PPP, especially development of distance courses (DC), personnel training for organization of a new learning technology and ways of its promotion at the Department, our Institute, University, in Ukraine, and abroad are analyzed.

According to the author, including courses on theory and practice of distance learning with lectures and practical classes, where viable distance courses are compiled, has development prospects. Within the course Theory and Practice of Distance Learning (TPDL), which graduate cadets

a and students take at the Department of PPP, they have an opportunity to create distance courses which will be used in the process of studying.

For example, during the first semester of 2015-2016 academic year, graduate students specializing in Practical Psychology compiled 24 distance courses for departments of the Institute of Psychology and Social Security during practical classes of the TPDL course. 6 out of 24 compiled distance courses cover psychological disciplines. The materials for compiling distance courses were provided or suggested by lecturers of the Department of PPP. Lecturers were authors of the course materials and suggested methodology for compiling them, while cadets and students developed the course. During 2016-2017 academic year, lecturers, cadets and students, who had practical classes on TPDL, compiled and renewed 32 DC. Lecturers of other departments of the Institute use new and renewed DC at practical classes and lectures. The compiled distance courses are the basis for displaying and researching psychological and pedagogical peculiarities of distance and blended learning organization and implementation at the undergraduate, graduate, and postgraduate level projects and theses.

The results of the research and application of distance courses, foreign and Ukrainian experience of distance learning implementation at LSU LS are presented in a monograph, doctoral thesis, textbooks, scientific articles, reports in Ukrainian and foreign publications and conferences, which helps to promote innovative technologies in Ukraine and abroad.

Key words: *distance learning, distance course, psychologist training.*

Larysa Rudenko

Technologies of formation of a communicative culture of specialists in the field of "human – human"

The section is devoted to the problems of designing the educational process of forming the communicative culture of future specialists who will work in «man – man» sphere, in particular – as «practical psychologist» and «social worker».

While designing the educational process, the structure and content of the teaching and learning activities of students, methods of teaching influence on students' professional and personal development are determined that guarantee the achievement of the expected results. Educational technology reflects the design of the educational process according to a certain scheme that allows solving educational problems at a highmethodical level. The pedagogical expediency of using person-oriented technologies, organizing thepedagogical interaction with the help of information and communication technologies, technologies of collective intellectual activity and project training, improvingprofessionally important communicative qualities of students thatprovide technologies for contextual learning and the formation of communicative culture by means of theatrical pedagogy are grounded.

Key words: *pedagogical process, specialist of «human – human» sphere, communicative culture, educational technology.*

Svitlana Vdovych

On Formation of Specialist's Moral and Aesthetic Personality

The chapter deals with the problem of moral and aesthetic development of future specialists. The author analyses the essence of the concepts of «morality», «moral education», «aesthetics», «personality's aesthetic development», «aesthetic culture of a person», «aesthetic process». The main scientific approaches to the problems of moral and aesthetic education, personality's moral and aesthetic development, introduction of aesthetic elements into the educational process, as well as the peculiarities of the formation of the moral and aesthetic qualities of future specialists are considered.

Future specialists' spiritual, in particular, moral and aesthetic, development plays a decisive role in the professional growth, because a successful prosperous society is impossible without morality. Being an integral part of the culture, education actively contributes to the spiritual growth of personality, his or her moral activity. In this aspect, upbringing is an important factor not only in the development of morality, but in learning humane attitude

towards each other as well. Moral education is one of the most important types of education, the essence of which is the deliberate formation of moral consciousness, the development of moral feeling and the formation of habits and skills of a person's moral behavior in accordance with a certain ideology. Moral education is closely linked to the aesthetic upbringing of the individual.

Aesthetic education is intended to form and develop the aesthetic emotional-sensory and value consciousness of the individual and the corresponding activity under the influence of art and various aesthetic objects and phenomena of reality. Aesthetic education is directed, first of all, to the upbringing of humanistic qualities, interests and love for life in its various manifestations. The main components of personality's aesthetic culture are aesthetic consciousness, aesthetic needs, and aesthetic activity. The introduction of aesthetic elements into the educational process plays an important role in the aesthetic development of the personality of the future specialists.

Formation of a moral and aesthetic personality is an important part of the future specialist's training. The basic principle of moral and aesthetic education is the principle of humanism, which recognizes the unlimited moral and aesthetic development of personality and society, their constant orientation to high human values: goodness, justice, conscience, happiness, because the upbringing of morality, spirituality, and beauty can raise a person to the verge of humanity, honor, dignity, and goodness.

Key words: *aesthetics, aesthetic culture of the person, aesthetic education, moral, moral education, moral and aesthetic personality.*

Andriy Tsyupryk

Professional direction of the individual work of masters in the study of social-humanitarian disciplines

Individual work of masters is one of the main reserves for improving the efficiency of teaching social and humanitarian disciplines. In today's geopolitical and economic conditions the role of targeted professional and humanitarian training of masters of higher educational

institutions of Ukraine is growing. Individual work is a complex pedagogical phenomenon. Questions of individual work in the process of studying specific disciplines are considered very narrowly, mainly at the level of simple techniques. Therefore, we set the task of combining the scientific methodological and theoretical and methodological principles in order to determine the methodological and methodological components of individual work of masters in the study of social and humanitarian disciplines in the modern university. Regulatory principle at the same time advocates professional orientation. Accordingly, professional and humanitarian training in technical educational institutions should ensure the full mastery of professional specialist knowledge, develop professionally relevant qualities. Current professional orientation is determined by the set of needs, settings, interests, abilities, ideals, beliefs. This direction provides the choice of life goals of the masters, promotes the development of their activity, determines the successful nature of activities and deep personal interest and job satisfaction.

The specifics of individual work in the process of teaching social and humanitarian disciplines in higher educational institutions are due to different approaches to its essence. In order to take into account the peculiarities of individual work, it is necessary to be guided by the corresponding principles of organization of individual work. Principles determine the order of achievement in the didactic process of the goals and objectives of masters training, promote effective management of educational activities, provide an opportunity to predict the results of this activity and scientifically substantiate the technology of masters education. The principle of professional orientation is manifested in the fact that at the current stage of development of society, it is the professional activity that gives the maximum opportunities to fully meet the basic needs of the individual. There is a two-way connection: the personality traits of the specialist influence the process and the results of professional activity, and, on the other hand, the very formation of a person as a person largely occurs during the course of professional activity and under its influence. Formation of knowledge and skills of masters in the subject is ensured by the correspondence of the selected forms, methods and means of training. Individual work is

one of the most promising forms of organization of classes on social and humanitarian disciplines.

Key words: *professional orientation, individual work of masters, social and humanitarian disciplines, principles of organization of individual work.*

Kseniya Bereziyak

Interactive methods in the educational process of high school

The section deals with modern interactive methods in teaching psychology courses to students and students of the Lviv State University of Life Sciences, a Bachelor's level of education and qualification level.

In today's geopolitical and economic conditions, requirements for educational services are growing, as there are rapid changes in the information environment, the differentiation of requirements for specialists of different specialties. This is especially true for future practical psychologists, who have to focus not only on the theoretical aspects of various psychological approaches and directions, but also to have special skills and abilities appropriate to their chosen direction of activity. Lviv State University of Life Safety provides students and psychologists with a wide range of training opportunities from a wide range of psychological disciplines. In the study, attention is focused on the formation of the professional readiness of psychologists to work in the area of emergency, to work in extreme conditions, to provide qualified assistance to the affected population and the personnel involved in the elimination of the consequences of the emergency. Interactive methods of teaching perform an activating, stimulating function, allow to perform tasks of professional training, even in the case of distance learning material.

Key words: *interactive methods of teaching, methods of stimulating creative activity, problem learning, criteria for the effectiveness of interactive technologies, pedagogical technology.*

Відомості про авторів

Козяр Михайло Миколайович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, Заслужений працівник освіти України, генерал-лейтенант служби цивільного захисту, ректор Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Львів).

Ганчар Іван Лазарович – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету “Одеська морська академія” (м. Одеса).

Кривопишина Олена Анатоліївна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Львів).

Литвин Андрій Віленович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Львів).

Михальчук Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне).

Поліщук Валерій Миколайович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри теоретичної та практичної психології Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів).

Помиткін Едуард Олександрович – доктор психологічних наук, професор, завідувач відділу психології праці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (м. Київ).

Помиткіна Любов Віталіївна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Навчально-наукового гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (м. Київ).

Руденко Лариса Анатоліївна – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Львів).

Терентьева Наталія Олександрівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, психології та методики фізичного виховання, професор кафедри мистецьких дисциплін Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (м. Чернігів).

Шуневич Богдан Іванович – доктор педагогічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Львів).

Балицька Аліна Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, полковник служби цивільного захисту, начальник кафедри психології діяльності в особливих умовах факультету цивільного захисту Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України (м. Черкаси).

Березяк Ксенія Михайлівна – майор служби цивільного захисту, викладач кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Львів).

Вдович Світлана Михайлівна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Львів).

Демченко Анжела Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах факультету цивільного захисту Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України (м. Черкаси).

Клименко Олена Євгенівна – кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Львів).

Куций Олександр Анатолійович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Львів).

Пелипенко Микола Миколайович – кандидат педагогічних наук, майор служби цивільного захисту, старший науковий співробітник навчально-науково-виробничого відділу Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України (м. Черкаси).

Поліщук Світлана Анатоліївна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри теоретичної та практичної психології Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів).

Сірко Роксолана Іванівна – кандидат психологічних наук, доцент, заступник навчальника кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Львів).

Стельмах Оксана Вячеславівна – кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Львів).

Цюприк Андрій Ярославович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Львів).

Information about authors

Kozyar Mykhaylo – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Honored Worker of Education of Ukraine, Lieutenant-General of the Civil Protection Service, rector of the Lviv State University of Life Safety (Lviv).

Ganchar Ivan – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of Physical Education and Sport Department of National University «Odessa Maritime Academy» (Odessa).

Kryvopyshyna Olena – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Professor of the Department of Practical Psychology and Pedagogy of the Educational and Research Institute of Psychology and Social Security of Lviv State University of Life Safety (Lviv).

Lytvyn Andriy – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Practical Psychology and Pedagogy of the Educational and Research Institute of Psychology and Social Security of Lviv State University of Life Safety (Lviv).

Mykhalechuk Natalia – Doctor of Psychological Sciences, Professor, the Head of the Department of Practice of English of Rivne State Humanities University (Rivne).

Polishchuk Valeriy – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Professor of Theoretical and Practical Psychology Department of the National University «Lviv Polytechnic» (Lviv).

Pomitkin Eduard – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Manager of Department of Psychology of Labour of Institute of Pedagogical Education and Education of Adults of NAPS of Ukraine (Kyiv).

Pomytkina Liubov – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Head of the Department of Aviation Psychology of the Training and Scientific Humanitarian Institute of the National Aviation University (Kyiv).

Rudenko Larysa – Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Professor of the Department of Practical Psychology and Pedagogy of the Educational and Research Institute of Psychology and Social Security of Lviv State University of Life Safety (Lviv).

Terentieva Nataliia – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of Pedagogy, Psychology and Methodology of Physical Education Department; Professor of Arts Department of Chernihiv National Pedagogical University named after T. G. Shevchenko (Chernihiv).

Shunevych Bohdan – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Director of the Educational and Research Institute of Psychology and Social Security of Lviv State University of Life Safety (Lviv).

Balytska Alina – PhD in Pedagogy, Associate Professor, Colonel of Civil Defense Service, the Head of the Chair of Psychology of Work under Special Conditions, Faculty of Civil Defense, Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chernobyl Heroes of National University of Civil Defence of Ukraine (Cherkasy).

Bereziak Kseniya – Major of Civil Defense Service, Senior Lecturer of the Department of Practical Psychology and Pedagogy of the Educational and Research Institute of Psychology and Social Security of Lviv State University of Life Safety (Lviv).

Demchenko Anzhela – PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Chair of Psychology of Work under Special Conditions, Faculty of Civil Defense, Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chernobyl Heroes of National University of Civil Defence of Ukraine (Cherkasy).

Klymenko Olena – PhD in Psychology, Senior Lecturer of the Department of Practical Psychology and Pedagogy of the Educational and Research Institute of Psychology and Social Security of Lviv State University of Life Safety (Lviv).

Kutsyi Olexander – PhD in Psychology, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Practical Psychology and Pedagogy of the Educational and Research Institute of Psychology and Social Security of Lviv State University of Life Safety (Lviv).

Pelypenko Mykola – PhD in Pedagogy, Major of Civil Defense Service, Senior Researcher of epy Academic, Research and Production Department, Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chernobyl Heroes of National University of Civil Defence of Ukraine (Cherkasy).

Polishchuk Svitlana – PhD in Psychology, Associate Professor, Associate Professor of Theoretical and Practical Psychology Department of the National University «Lviv Polytechnic» (Lviv).

Stelmah Oksana – PhD in Psychology, Senior Lecturer of the Department of Practical Psychology and Pedagogy of the Educational and Research Institute of Psychology and Social Security of Lviv State University of Life Safety (Lviv).

Tsyupryk Andriy – PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Practical Psychology and Pedagogy of the Educational and Research Institute of Psychology and Social Security of Lviv State University of Life Safety (Lviv).

Vdovych Svitlana – *PhD in Pedagogy, Senior Researcher, Associate Professor of the Department of Practical Psychology and Pedagogy of the Educational and Research Institute of Psychology and Social Security of Lviv State University of Life Safety (Lviv).*

Content

FOREWORD 3

SECTION 1. PSYCHOLOGICAL FEATURES OF PERSONAL DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF SOCIAL TRANSFORMATIONS 4

Kryvopyshyna O. Developmental psychology of a creative person under special living conditions5
Mykhalchuk N. Professional reflection of future psychologists as a prerequisite of their personal growth28
Polishchuk V., Polishchuk S. Professional pedagogical activity in the dimension of social contradictions 61
Pomitkin E. Everyday needs for personal development and priorities of modern education also life 92

SECTION 2. PSYCHOLOGY OF LIFE OF PERSONALITY IN SPECIAL CONDITIONS 115

Pomytkina L. Psychological support for the training of specialists for activities in special and extreme conditions116
Klymenko O. Psychological analysis of the construction internal world persons with challenged disability 153
Kutsyi O. Psychology careers specialist on activities in special conditions and its pedagogical aspect179
Sirko R. Professional trainings of practical psychology in higher educational establishments for the activity in the special conditions 219

SECTION 3. READY OF PERSONALITY TO PROFESSIONAL ACTIVITIES IN SPECIAL CONDITIONS 243

Kozyar M., Lytvyn A. Current approaches of formation of professional readiness of civil protection specialists' 244
Ganchar I., Terentieva N. Monitoring of Applied Physical Preparedness of Cadets of Marine Educational Establishments and Naval Forces of Ukraine to Practice282
Balytska A., Pelypenko M. Theoretical aspects of readiness

of future specialists for self-preservation in extreme conditions of professional activity	306
<i>Demchenko A.</i> Theoretical and methodological principles of formation of readiness of future specialists of the operational-rescue service for educational work in subdivisions	332
<i>Stelmah O.</i> Psychological peculiarities of forming professional self-concept future rescue workers	360
SECTION 4. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE FACULTY FORMATION IN CONDITIONS OF MODERN EDUCATION	396
<i>Shunevych B.</i> Applying Innovative Technologies in the Process of Future Psychologists' Training	397
<i>Rudenko L.</i> Technologies of formation of a communicative culture of specialists in the field of "human – human"	418
<i>Vdovych S.</i> On Formation of Specialist's Moral and Aesthetic Personality	441
<i>Tsyupryk A.</i> Professional direction of the individual work of masters in the study of social-humanitarian disciplines	467
<i>Bereziyk K.</i> Interactive methods in the educational process of high school	488
<i>Abstracts</i>	497
<i>Information about authors</i>	520

Зміст

<i>ПЕРЕДМОВА</i>	3
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	4
<i>Кривошишина О.</i> Психологія розвитку творчої особистості в особливих умовах життєдіяльності	5
<i>Михальчук Н.</i> Професійна рефлексія майбутніх психологів як передумова їх особистісного зростання	28
<i>Поліщук В., Поліщук С.</i> Становлення особистості у пізнавальному ракурсі вікових нормативних криз	61
<i>Помиткін Е.</i> Вікові потреби особистості та пріоритети сучасної освіти упродовж життя	92
РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГІЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ	115
<i>Помиткіна Л.</i> Психологічний супровід підготовки фахівців до діяльності в особливих та екстремальних умовах	116
<i>Клименко О.</i> Психологічний аналіз конструкту внутрішнього світу особистості з набутою інвалідністю	153
<i>Куций О.</i> Психологія кар'єри спеціаліста з діяльності в особливих умовах та її педагогічний аспект	179
<i>Сірко Р.</i> Підготовка психологів до екстремальних умов діяльності у спеціалізованих вищих навчальних закладах	219
РОЗДІЛ 3. ГОТОВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ	243
<i>Козяр М., Литвин А.</i> Сучасні підходи до формування професійної готовності фахівців цивільного захисту	244
<i>Ганчар І., Терентьева Н.</i> Моніторинг прикладної фізичної підготовленості курсантів морських	

навчальних закладів та військово-морських сил України до практичної діяльності	282
<i>Балицька А., Пелипенко М.</i> Теоретичні аспекти готовності майбутніх фахівців до самозбереження в екстремальних умовах професійної діяльності	306
<i>Демченко А.</i> Теоретико-методологічні засади формування готовності майбутніх фахівців оперативно- рятувальної служби до виховної роботи у підрозділах	332
<i>Стельмах О.</i> Психологічні особливості формування професійної Я-концепції майбутніх рятувальників	360

**РОЗДІЛ 4. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ
ФОРМУВАННЯ ФАХІВЦЯ В УМОВАХ**

СУЧАСНОЇ ОСВІТИ	396
<i>Шуневиц Б.</i> Використання інноваційних технологій у процесі підготовки майбутніх психологів	397
<i>Руденко Л.</i> Технології формування комунікативної культури фахівців сфери «людина – людина»	418
<i>Вдович С.</i> Формування морально-естетичної особистості фахівця	441
<i>Цюприк А.</i> Професійне спрямування самостійної роботи магістрів у процесі вивчення соціально- гуманітарних дисциплін	467
<i>Березяк К.</i> Інтерактивні методи у навчальному процесі вищої школи	488

<i>Abstracts</i>	497
<i>Відомості про авторів</i>	517

Наукове видання

**ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЖИТТЄТВОРЧІСТЬ
ОСОБИСТОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ**

Колективна монографія

За науковою редакцією доктора педагогічних наук, професора,
члена-кореспондента НАПН України

М. М. Козяра

Упорядники:

Кривопишина О. А. (доктор психологічних наук, професор);
Терентьєва Н. О. (доктор педагогічних наук, доцент)

*Думка укладачів може не збігатися з переконаннями авторів.
Abstracts представлено в авторській редакції.*

За достовірність та логічний виклад поданих матеріалів
відповідальність несуть автори

Макетування – Терентьєва Н.О.

Відповідальний за випуск – Хлевной О.В.

Підписано до друку 02.11.2018 р.

Формат 60х84/16. Папір офсетний.

Ум. друк. арк. 30,68.

Видавництво “СПОЛОМ”. 79008 Україна,
м. Львів, вул. Краківська, 9. Тел. /факс: (380-32) 297-55-47.

E-mail: spolom_lviv@ukr.net.

Свідоцтво суб'єкта видавничої діяльності:
серія ДК, № 2038 від 02.02.2005 р.

Друк ФОП Гуменецький М. В. 81630 Львівська обл.,
Миколаївський р-н, с. Гонятичі, вул. Польова, 10.

Свідоцтво фізичної особи підприємця:

№ 083613 від 18.08.2008 р.